

13 листопада на базі Комітету Верховної Ради з питань прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин пройшла спільна робоча нарада з питань забезпечення прав осіб, що постраждали внаслідок конфлікту, на соціальний захист.

До участі у нараді були запрошені члени Комітету Верховної Ради з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення, представники Міністерства фінансів України, Міністерства соціальної політики України, Пенсійного Фонду, Державної прикордонної служби України, та представники громадських організацій, що опікуються правами внутрішньо переміщених осіб.

Робочу нараду відкрила **Ірина Суслова**, член Комітету, голова Робочої групи з питань контролю за станом виконання Національної стратегії у сфері прав людини до 2020 року. Вона зазначила, що 18 квітня 2018 року на базі Комітету були проведені слухання «Стан реалізації Національної стратегії у сфері прав людини щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб та осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, звільнення заручників та відновлення їхніх прав». І одним з найважливіших питань, яке там було підняте (і яке відображене у рекомендаціях комітетських слухань) – це питання належного забезпечення прав на соціальний захист осіб, що постраждали від конфлікту.

В ході проведеної наради піднімалися питання виплати пенсії мешканцям окупованих територій. Зокрема, координаторка з адвокації громадської організації “Донбас СОС” **Ольга Гвоздьова** зазначила, що до Кабінету Міністрів ще у жовтні були направлені пропозиції змін до декількох Постанов Кабінеті Міністрів України та Постанов Правління Пенсійного Фонду. Ці проекти були розроблені представниками організацій, що опікуються правами постраждалих осіб. Серед основних принципів нової системи, запропонованої правозахисниками, є відв’язування можливості отримання пенсій мешканцями окупованих територій від вимоги реєстрації внутрішньо переміщеної особи. При цьому пенсіонери з окупованих територій повинні мати змогу звернутися до будь-якого підрозділу Пенсійного фонду України для відновлення виплати пенсії, а також проходити періодичну персональну ідентифікацію.

Тетяна Матюх, керівник Експертної групи з питань солідарної системи пенсійного страхування Директорату розвитку соціального страхування та пенсійного забезпечення Мінсоцполітики, зазначила, що наразі в Міністерстві проводиться робота над розробкою Порядку, і ці зміни перекликаються із тими, що надані громадськими організаціями. Будуть розділені категорії осіб, що мають довідку ВПО, що відмовилися від неї, а також розглядається питання забезпечення пенсійними виплатами тих, хто проживає на окупованих територіях без необхідності отримання ними довідки про взяття на облік ВПО.

Заступник Голови правління Пенсійного фонду України **Ірина Ковпашко** зазначила, що Пенсійний фонд не влаштовує та ситуація, що наразі склалася у питанні отримання пенсії внутрішньо переміщеними особами. Існують п’ять

критичних регіонів, де зараз надзвичайно важка ситуація - це Донецька, Луганська, Харківська, Дніпропетровська, Запорізька області і місто Київ. Найбільша кількість пенсіонерів знаходиться на обліку саме в цих регіонах.

Пані Ковпашко підтвердила, що щодо осіб, які проживають на окупованих територіях, то необхідно скасувати необхідність отримання ними довідки ВПО і виплачувати пенсію на підставі періодичної ідентифікації. Що стосується питання, до якого управління ПФУ має звертатися особа, то, на думку ПФУ, це може бути будь-яке відділення. Утім, звертатися за пенсійними виплатами необхідно буде або особисто, або через законного представника, щоб мати гарантію адресності отримання пенсії. Також залишається невизначеним порядок отримання пенсії тими мешканцями окупованих територій, не можуть звідти виїхати. В ПФУ є розрахункові дані щодо тих осіб, які за час конфлікту жодного разу не зверталися для отримання пенсій - це приблизно 124 тисячі осіб. Але виникає питання, скільки з цих осіб залишилися на сьогодні в живих, і скільки з цих людей виїхали за межі України. При цьому Ірина Ковпашко підтвердила, що сума боргу по пенсіях для мешканців окупованих територій, які її не отримують, складає близько 53 млрд гривень. Але ці кошти не закладені у бюджет Пенсійного Фонду України.

Щодо проведення верифікації Мінфіном, то після рішення Конституційного суду, Мінфін взагалі не дає жодних для верифікації, тому ПФУ користується системою “Аркан”.

За словами Ковпашко, питання виплати пенсії особам, що інтегрувалися і відмовилися у визначеному Законом порядку від довідки ВПО, взагалі не врегульовано в чинних нормативно-правових актах. І це не дає можливості особі отримувати будь-які виплати.

Для осіб, які зареєстровані на тимчасово окупованій території, але не мають довідку ВПО, досягають пенсійного віку і звертаються до відділень ПФУ за оформленням пенсії, необхідним є документально підтвердження факту проживання за певною адресою.

Що стосується покращення механізму отримання соціальних виплат, правовий аналітик БФ “Право на захист” **Анастасія Одінцова** зазначила, що наразі є необхідність у скасуванні Постанови КМУ №365, оскільки вона вже була оскаржена в суді і на практиці викликає багато проблем. Одночасно необхідно внести зміни до Постанови КМУ 637, передбачивши можливість отримувати соціальні виплати не тільки через Ощадбанк, але й через інші банки. Також Анастасія зазначила, що наразі існує ганебна практика, коли на підставі інформації, що міститься у відомчій базі “Аркан” переселенцям припиняють виплати пенсій та інші соціальні виплати.

Що стосується бази “Аркан”, **Максим Балковий**, старший офіцер відділу інформатизації та нормативного забезпечення управління зв’язку Адміністрації ДПС України, зазначив, що жодним нормативно-правовим актом не передбачено припинення виплат пенсій через наявність чи відсутність інформації в базі “Аркан”. Водночас, залишається незрозумілим, чому кожного дня до ДПС України надходять сотні паперових листів від підрозділів Мінсоцполітики, а також УПСЗНів із запитом інформації із посиланням на пункт Постанови КМУ

365. У кожному запиті мова йде про 10, 100, 1000 осіб, які названі у листах внутрішньо переміщеними особами. Не дивлячись на те, що немає можливості перевірити, чи дійсно дані запитуються щодо ВПО, ДПС надає відповіді на ці запити стосовно перетину кордону цими особами. У запитах міститься ПІБ особи, дата народження, громадянство, стаття. При цьому в Законі України “Про державну прикордонну службу України” закладена підстава для передачі даних до МСП, але тільки з питань, що стосуються безробіття.

ДПС України разом з Мінсоцполітики, Пенсійним фондом України вже два місяці проводить роботу по правовому врегулюванню питання міжвідомчого інформаційного обміну, і до 1 січня 2019 року це питання, попередньо, має бути вирішено.

Крім того, **Юрій Лисюк**, заступник директора Департаменту охорони державного кордону - начальник управління прикордонного контролю Адміністрації ДПС України, зауважив, що державна прикордонна служба останні два місяці отримує вал скарг і листів на припинення виплати пенсії. За останній місяць це, приблизно, 2000 звернень. Звичайно, в базі “Аркан” можуть траплятися помилки з різних причин. Якщо у паспорті для виїзду за кордон є машинозчитувальна зона, то у внутрішньому паспорті її немає - тож кожного разу в базу треба вносити записи вручну. Друге питання - проблеми по часу і по транслітерації при переведенні кирилиці в латиницю. ДПСУ комунікує ці проблеми на нарадах, але запити йдуть до нас, і ми повинні відповідати. Але на центральному рівні інформації недостатньо, як правило ДПСУ відправляє ці запити безпосередньо на кордон до пунктів пропуску (там, де людина перетинала чи ймовірно перетинала державний кордон, адміністративний кордон чи лінію зіткнення). Там за цією інформацією проводять службові розслідування. Це означає видання наказу про призначення цієї перевірки, збирання пояснювальних записок, поїздки вздовж кордону, узагальнення і написання висновку, видання підсумкового наказу і направлення матеріалів в центральний апарат. Далі на підставі службового розслідування ДПСУ готує висновок громадянину.

Андрій Кузьменко, заступник начальника відділу паспортної роботи управління прикордонного контролю Адміністрації ДПСУ, зазначив, що скарги від громадян фактично паралізували роботу його відділу. Інформація від ДПСУ не повинна бути для Пенсійного фонду чи Мінсоцполітики догмою, також вона не може використовуватися для підтвердження місця проживання особи. Мова йде про транслітерацію і помилки під час неї (наприклад, м'який знак не транслітерується). Саме через такі помилки людям дають відповідь, що треба звертатися до ДПСУ, бо у базі “Аркан” відомості щодо вас відсутні. Дуже часто при перевірці по номеру паспорту виявляється, що інформація в базі є. При цьому таку саму перевірку може робити і Пенсійний фонд, і Мінсоцполітики, але вони її не роблять. Крім того, коли постає питання перетину лінії зіткнення, наприклад, на КПВВ Мар’їнка, де пасажиропотік більше ніж на Яготині, Рава-Руській, Краківці, то необхідно враховувати можливість обстрілів. І під час них працівники ДПСУ опікуються безпекою громадян, а не тим, як запобігти

припиненню їхніх пенсій. В такій ситуації, відповідно до протоколу, ДПСУ може не проводити перевірки, а повинні людей виводити з КПВВ.

У відповідь на це **Ірина Ковпашко** зауважила, що дані системи “Аркан” не є підставою для припинення виплат Пенсійним фондом України. Списки передаються до підрозділів соціального захисту населення, і тільки у випадку, якщо встановлюється факт відсутності людини чи за інших визначених законом підстав, довідка про взяття на облік ВПО скасовується, і вже після цього виплата пенсії припиняється. Що стосується перевірок, то вони проводяться, але запити до ДПСУ не направляються, а перевіряються на рівні ПФУ. Хоча за жовтень жодного припинення виплат пенсій за даними системи “Аркан” чи результатів верифікацій від Міністерства фінансів не відбулося.

Член Комітету Верховної Ради з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення **Наталія Королевська** вказала на те, що інформація, озвучена заступницею Голови правління ПФУ, не в повній мірі відповідає дійсності. Насправді за будь-якої інформацією - з “Арку”, від СБУ - відділення ПФУ припиняють всі виплати, а вже потім перевіряють. Тож можна стверджувати, що Постанова КМУ 365 та використання системи “Аркан” створили найбільше напруження при виплаті законної пенсії для тих людей, які виїхали, отримали довідку, пройшли всі перевірки - тобто виконали всі умови, які для них винайшов Уряд.

На питання, коли слід очікувати нових “списків СБУ”, **Роман Ляшев**, представник СБУ, зазначив, що інформація, яка отримувалася службою безпеки, отримувалася з конфіденційних джерел і направлялася до органів соцзахисту, управлінь ПФУ для вжиття заходів щодо перевірки і прийняття рішення. Оскільки ці перевірки призупинені, то і списків більше не буде. Служба безпеки не бореться з переселенцями, а бореться із шахрайством при перетинах лінії зіткнення.

За словами **Валерії Вершиніної**, менеджерки “Програми “Радник з питань ВПО”, у органах соціального захисту населення наразі немає уніфікованої практики щодо проведення перевірок місць проживання, хоча такі перевірки скасовані разом із частиною Постанови 365. Перша проблема полягає у тому, що до управлінь праці і соцзахисту досі надходить інформація від ПФУ про дані системи “Аркан”. Друга проблема - це відсутність роз’яснення стосовно реалізації із Постановою КМУ 335, відповідно до якої виплата пенсії і соціальних виплат, які не були виплачені внаслідок їхнього припинення, повинна провадитися відповідно до окремого порядку, який наразі не розроблений. І виникають численні проблеми, коли виплати були припинені внаслідок помилки, але свої гроші переселенець вже отримати не може.

Євген Кривошеєв, заступник начальника відділу питань депортованих осіб, Управління з питань соціального захисту постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій Мінсоцполітики, запевнив, що перевірки місця проживання ВПО не проводяться. Однак Постанова 365 була скасована

рішенням суду не повністю, і якщо на перевірки працівники управлінь праці і соціального захисту населення виходити не має право, але вимога складання актів обстеження матеріально-побутових умов залишилася. Тому після рішення суду Мінсоцполітики зробило роз'яснення, що управління праці і соцзахисту можуть використовувати дані про ідентифікацію особи в Ощадбанку, або інша інформація. Тобто дані з системи “Аркан” співставляються з іншими даними.

Наприкінці зустрічі, пані **Тетяна Матюх** запевнила, що Мінсоцполітики наступного тижня надішле на розгляд учасників наради проект Порядку, який розробляється Міністерством на заміну Постанові КМУ 365. Учасники погодились провести наступну нараду через два тижні, після опрацювання проекту Мінсоцполітики.